

Нейтральне слово *mouth* – «the opening through which an animal takes in food, corresponding to the human mouth» [Oxford English Dictionary], замінене метафоричним українським відповідником зі зневажливим відтінком *пащека* (паша – «рот звіра, риби» [СУМ, т. 6, с. 105]). У перекладі лексема супроводжується негативною оцінкою для більш виразної передачі образу героя та для надання їй негативною оцінки.

Експресивні конотативні трансформації в перекладі передбачають посилення чи применшення ознаки лексем оригіналу: *Oh, Mr Tumtus — I'm so sorry to stop you, and I do love that tune — but really, I must go home* // *О пане Тамнасе, страшенно шкода Вас перебувати, бо мені так подобається ця мелодія, але справді, я мушу йти додому*. Як еквівалент словосполучення *so sorry* (дослівно *дуже шкода*) перекладач використовує експресивну, посилювальну сполучку *страшенно шкода; страшенно* – «у великій мірі, надто» [СУМ, т. 9, с. 759]. До того ж особливу виразність надає метафоричний прислівник у значенні «дуже».

Навпаки, применшення ознаки за допомогою суфікса *-ісіньк-* наявне в перекладі наступного фрагмента: *While he was Prince he would wear a gold crown and eat Turkish Delight all day long* // *Принц носитиме золоту корону і їстиме рахат-лукум цілісінський день*. Сполучка *all day long* перекладена як *цілісінський день*, де суфікс підкреслює тривалість дії в ситуації і створює гумористичний ефект.

Отже, аналіз формально-змістових лексичних трансформацій конотативного плану продемонстрував набуття українським перекладом роману більшої емоційності, експресивності та функційно-стилістичного забарвлення з метою увиразнення, наближення перекладу до читача.

Список використаної літератури:

1. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові / О. О. Селіванова. – Черкаси : Вид-во Ю. Чабаненко, 2012. – 488с.
2. Коптілов В. В. Першотвір і переклад [Роздуми і спостереження] / В. В. Коптілов. – К., Дніпро, 1972. – 214 с.
3. Словник української мови: в 11 томах. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
4. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/english>

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Lewis C. S. The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe / C. S. Lewis / HarperCollins, 2002. – 224 p.
2. Люїс К. С. Лев, Чаклунка і стара шафа / Пер. з англ. О. Манько / К. С. Люїс. – Львів : Свічадо, 2002. – Режим доступу: <https://coollib.com/b/161925/read>

Науковий керівник: д. філол. н., професор Селіванова О. О.

М. С. Джулай

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВІДТВОРЕННЯ РИМИ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Римований переклад є найбільш важкою формою перекладу, адже у ньому концентруються завдання кількох планів. Рима – це співзвучність закінчень слів у віршових рядках, яка охоплює останній наголошений голосний і наступні за ним звуки. Повна класифікація рим досі не вироблена.

У перекладознавчому аспекті можна говорити про риму як своєрідну вертикальну метафору, яка є невід'ємною частиною класичного вірша. Як елемент форми вона має важливу смислову, композиційну і ритмічну функції. І. Левий виділяє змістову, ритмічну, евфонічну функції [1, 283–284].

Найуживанішим видом рими в англійській поезії є точна, або багата рима. Точна рима в англійській поезії це та, в якій співзвучні закінчення слів після наголошеного звуку; багата – це та, в якій співзвучні і переднаголосні звуки; омонімічна – це та, в якій співзвучне все слово.

В англійській мові існує так звана «зорова рима», коли слова ідентичні за написанням, але не за вимовою (*love – move, wood – blood*) [2, 29].

Рима, в якій під наголосом знаходиться останній склад, називається чоловічою (*concede – impede*). Рима з наголошеним передостаннім складом називається жіночою (*saviour – behavior*). В англійській літературі в цілому, переважають чоловічі рими.

Варто розглянути також і якісно-звукову основу однотипних англійських і українських рим (наприклад, чоловічих). У першу чергу, принципова різниця проявляється відносно опорного приголосного. У той час як для чоловічої рими в російському вірші є необхідним збіг двох корелюючих одиниць у відкритому складі, для англійської мови достатньо лише однієї [3, 78]. З погляду української поетичної норми така рима вважається бідною і рідко використовується в поезії. Ця особливість англійського римоутворення зумовлена аналітичною будовою мови, що різко обмежує кількість можливих римопар.

Враховуючи такі особливості рими у двох мовах, можна зробити висновок, що в англо-українському перекладі не варто зберігати характер римування з погляду наголосу, якщо його використання не зумовлене стилістичними завданнями.

Під час аналізу перекладів творів Дж. Байрона, виконаних у різний час, було виявлено, що на вибір характеру римування впливає низка чинників. Спочатку в перекладах використовувалися жіночі рими, що зумовлено літературною традицією, яка панувала на той час. Висновок про те, що на початковому етапі перекладу оригінал піддається впливу з боку мови-реципієнта, знаходить своє підтвердження не лише на семантичному, а й на архітектоніко-композиційному рівні. Як приклад можна навести римопари ліричного відступу у першій пісні поеми «Паломництво Чайльд-Гарольда» і трьох українських перекладах, виконаних К. Копитько, П. Грабовським і М. Старицьким:

<i>shore (A)</i>	<i>коханий (a)</i>	<i>Краю (a)</i>	<i>коханий (a)</i>
<i>roar (A)</i>	<i>п'яні (a)</i>	<i>морська (в)</i>	<i>п'яні (a)</i>
<i>blue (B)</i>	<i>зникаєш (в)</i>	<i>покриває (в)</i>	<i>зникає (в)</i>
<i>new (B)</i>	<i>літає (в)</i>	<i>Грає (в)</i>	<i>літає (в)</i>
<i>sea (C)</i>	<i>яхонтове (с)</i>	<i>яснеє (с)</i>	<i>піна (с)</i>
<i>thee (C)</i>	<i>здорове (с)</i>	<i>здорове (с)</i>	<i>родино (с)</i>
<i>flight (D)</i>	<i>грає (д)</i>	<i>поринає (д)</i>	<i>хвилі (д)</i>
<i>night (D)</i>	<i>краю (д)</i>	<i>Краю (д)</i>	<i>милі (д)</i>

У подальшому спостерігається три напрями у передачі англійської чоловічої рими. По-перше, використання складних жіночих рим. По-друге, перекладачі прагнуть зберегти характер англійської рими. Наприклад, той же ліричний відступ із «Паломництва Чайльд-Гарольда». На відміну від попередніх перекладів два інших, зроблених Грабовським і Гозенпудом копіюють риму оригіналу:

<i>shore (A)</i>	<i>зник (A)</i>	<i>мій (A)</i>
<i>roar (A)</i>	<i>крик (A)</i>	<i>Змій (A)</i>
<i>blue (B)</i>	<i>займа (B)</i>	<i>Зник (B)</i>
<i>new (B)</i>	<i>здима (B)</i>	<i>Крик (B)</i>
<i>sea (C)</i>	<i>сіда (C)</i>	<i>морським (C)</i>
<i>thee (C)</i>	<i>труда (C)</i>	<i>ним (C)</i>
<i>flight (D)</i>	<i>плисти (Д)</i>	<i>пливти (Д)</i>
<i>night (D)</i>	<i>ти (Д)</i>	<i>прости (Д)</i>

Найчастотнішим і найадекватнішим еквівалентом англійської чоловічої рими в українській літературі є чергування чоловічих і жіночих рим. Саме такий підхід характерний для перекладу поетичних творів Дж. Байрона українською мовою. Приклади такого чергування можна знайти ще в українських класиків Л. Українки, П. Грабовського та ін.

Іноді збереження рими є необхідною умовою перекладу. Це відбувається тоді, коли рима регламентована змістом твору. У Дж. Байрона є багато поезій, в яких слово або вираз проводяться через усі строфи у заключній римованій позиції. У деяких віршах у постійному

римуванні знаходиться транслітероване слово (вираз) – власна назва або цитата, як у випадку з віршем «Лохнагар»:

1. ... *war* // ... *Loch na Gair*
2. ... *star* // ... *Loch na Gair*
3. ... *car* // ... *Loch na Gair*

4. ... *Braemar* // ... *Loch na Gair*
5. ... *afar* // ... *Loch na Gair*

Перекладач Д. Паламарчук прекрасно впорався зі своїми завданнями:

1. ... *хмар* // ... *Лохнагар*
2. ... *Стожар* // ... *Лохнагар*
3. ... *хмар* // ... *Лохнагар*

4. ... *Бремар* // ... *Лохнагар*
5. ... *чар* // ... *Лохнагар*

В українській поезії жіночі рими не лише переважають, а й із огляду на синтетичну будову мови, набагато різноманітніші.

Отже, рими мають різні якісні та кількісні характеристики й неоднаково функціонують у двох поетичних мовах. З іншого боку, оскільки поняття рими змінюється залежно від епохи, не можна визначити еквівалентність рими як усталену раз і назавжди. На кожному етапі перекладачі вирішували задачі, пов'язані з римою, з урахуванням літературної традиції. Невипадково до 70-х – 80-х років XIX ст. чоловічі рими у творах Байрона перекладались жіночими, у класиків репертуар рим відповідав сучасній їм традиції. З погляду сучасного читача багато рим у класиків звучать затерто, банально:

- свою – бою, одна – вона, млі – землі* (П. Грабовський)
люба – згуба, у сні – мені, ясне – мене (Л. Українка)

Однак, не зважаючи на повторюваність, часте використання рим у перекладі Л. Українки поезія Байрона “*To M.S.G.*” («Коли сниться мені...»), вони не сприймаються як примітивні або банальні. Вони римують і обрамляють слова, що несуть велике семантичне навантаження і надають додаткового музичного забарвлення, тональності. Невипадково цей переклад залишається неперевершеним в українській літературі.

Аналізуючи специфіку українського римованого перекладу, можна пересвідчитися, що в сучасних дослідженнях сформувався бачення двох течій в його історії. Перша, «класична», походить від М. Старицького та І. Франка, друга «неокласична» школа виявляється у практиці більшості сучасних провідних майстрів перекладу, починаючи від Г. Кочура до М. Москаленка. Її представникам притаманне тяжіння до вироблених літературних норм, орієнтація на новітню європейську й національну традицію, обережне ставлення до експерименту в галузі форми й лексики, прагнення відтворювати стильові риси оригіналу переважно засобами нормативної мови, еквівалентне відтворення системи римування першотвору. Найбільш точно відтворювали систему римування англійської поезії в перекладах українською мовою Г. Кочур, В. Мисик та Д. Паламарчук, які є яскравими представниками неокласичної перекладацької школи. Подібні висновки напрошуються під час розгляду віршових перекладів, майстерно виконаних неокласиками та їхніми учнями, їх об'єднує філігранна ритмомелодика, логічно підібрана система римування, добірна українська мова, легкий для сприйняття та впорядкований синтаксис [4, 117].

Отже, адекватне відтворення англійської рими в українських перекладах передбачає поєднання кількох чинників: з одного боку, традиційних і новаторських, а з іншого – національних (англійських та українських) римотворчих особливостей.

Список використаної літератури:

1. Левый И. Искусство перевода / Левый И. – М. : Прогресс, 1985. – 397 с.
2. Сидоренко Г. К. Як читати і розуміти художній твір / Сидоренко Г. К. – К. : Радянська школа, 1988. – 234 с.
3. Жовтис А. Л. Исследования по теории стиха / Жовтис А. Л. – Л. : Наука, 1984. – 167 с.
4. Стріха М. Дещо про коментовані видання й інтерпретацію текстів / Максим Стріха // Улюблені англійські вірші та навколо них. – К. : Фактор, 2003. – С. 117–122.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Кикоть В. М.